

PLURALUL FEMININ ÎN *-e/-i* LA NIVEL DIALECTAL

MARIA MARIN

1. Categoria substantivelor feminine în *-ă* și pluralul acestora în limba română au reținut atenția lingviștilor români și străini, atât a celor interesați de limba veche, cât și a celor preocupați, în general, de gramatica românei contemporane.

După cum este bine știut, pentru substantivele feminine terminate în *-ă*, pluralul se prezintă sub două sau chiar sub trei forme: *-e, -i, -uri*.

1.1. O clasă de substantive foarte bogată numeric, mereu în creștere și supusă fluctuațiilor sau, într-o altă terminologie, impredictibilă (Maiden 2014; Dindelegan 2017), o reprezintă femininele cu pluralul în *-e* și în *-i*, pentru care s-a subliniat clar că forma în *-e* este cea originală, fiindcă este vorba de substantive terminate în *-ă*, deci de declinarea I latinească, moștenite sau împrumutate (Iordan 1956: 279). S-a remarcat, de asemenea, că forma în *-i*, în general, reprezentând varinta inovatoare, o concurează mereu pe cea veche, pe care, adesea, „o lasă ușor în urmă ca frecvență, mai ales în vorbirea familiară și populară” (*ibidem*).

1.2. Vechimea fenomenului ca tendință nu poate fi stabilită cu certitudine, dar este clar că el se manifestă încă din româna veche, lucrările de istorie a limbii atrăgând atenția asupra alternanței între *-e* și *-i* la pluralul substantivelor feminine (Densusin, HLR, II: 152; Rosetti, ILR: 158; Gheție *et alii* 1997: 119; Dindelegan 2017: 604). Gr. Brâncuș, preocupat de evoluția unor morfeme în limba română, subliniază că este foarte important faptul că, pe de o parte, *-i* din pluralul femininele în *-ă* provine, în ultimă instanță „de la pluralul masculinelor și că această analogie s-a petrecut în faza primară a limbii, de dinainte de româna comună” (Brâncuș 2005: 189)¹.

Că forma cu *-i* este cea nouă este dovedit nu numai prin însăși morfologia istorică a limbii române (cf. lat. *casa – casae* > rom. *casă, case*), ci și de faptul că unele dintre substantivele de acest tip cunosc numai forma în *-e*, chiar în vorbirea regională (cf. Iordan 1956: 280).

1.3. În sistemul limbii, cele două variante de plural, *casă – case* și *țară – țări*, sunt echivalente², „așa încât, practic, toate numele indicate ar putea să

¹ Autorul oferă o listă selectivă a principalelor lucrări consacrate problemei (Brâncuș 2005: 189).

² Între *casă – case* și *țară – țări* „există două deosebiri: pe de o parte, se recurge la morfeme (moneme) desinențiale diferite, pe de altă parte, menținerea lui /a/ accentuat al singularului în pluralul *case* se opune producerii unei alternanțe fonologice, /a/ ~ /ă/, în flexiunea celui alt cuvânt. În cel de al doilea caz avem a face cu o formă «hipercharacterizată», prin utilizarea, alături de desinență, a unui procedeu oferit de sistemul morfonologic al limbii române” (Avram 1996: 14; cf. Pușcariu 1994: 353).

aibă ambele forme [s.n., M.M.]; totuși, în fiecare caz norma preferă net pe una dintre ele, cu tendința generală de a prefera, după cât se pare, formele în *-i*, cu metafonie” (Coseriu 1967, *apud* Avram 1996:14).

1.4. Cauzele acestei preferințe și ale extinderii fenomenului sunt atribuite unuia dintre principiile caracteristice, funcționale mai ales în limba română, și anume acela de hiper caracterizare a formelor morfologice, tendinței „de a întrebuița toate mijlocele disponibile spre a distinge diferitele forme de declinare și de conjugare nu numai prin desinențe sau elemente auxiliare proclitice și enclitice, ci și prin alternanțe sonice” (Pușcariu 1994: 353).

Ideea se întâlnește și la Iorgu Iordan, care, subliniind că pluralul în *-i* se deosebește în mod mai precis decât pluralul în *-e*, întrucât, în afară de finală, intervin modificări și în tema substantivului, acesta este preferat, dat fiind faptul că vorbitorii, în general, preferă formele mai clare, care ușurează înțelegerea și, deci, în cazul de față, această idee generală „găsește un suport de natură economică” (Iordan 1956: 281).

Problema concurenței și a productivității celor două variante de plural ale substantivelor feminine în *-ă* a fost urmărită în întreaga istorie a limbii române (cf. Dindelegan 2017: 604–605). Totodată, s-au emis păreri diverse în legătură cu repartiția dialectală a celor două morfeme de plural, *-e*, *-i*.

În cele ce urmează, ne propunem să abordăm situația acestora în graiurile dacoromâne pe parcursul secolelor al XIX-lea – al XX-lea.

Sursele de material utilizate în acest scop cuprind diferite categorii de lucrări: colecții de documente și scrisori, colecții de material popular-folcloric cules din diverse zone ale țării, culegeri de material dialectal, lucrări monografice, între care amintim, pentru secolul al XIX-lea, pe cele ale lui Gustav Weigand³, opere ale scriitorilor influențați de vorbirea populară în varianta ei dialectală, cum ar fi, de exemplu, Ion Creangă, colecțiile de texte dialectale din diverse zone ale dacoromânei, culese și publicate în prima jumătate de secol sau după anii '60 ai veacului trecut, precum și pe cele înregistrate, după 1990, de la vorbitori de grai din afara granițelor României (v. *Lista surselor*).

2. SECOLUL AL XIX-LEA

2.1. Frecvența ridicată a pluralurilor în *-e*⁴ este caracteristică tuturor graiurilor dacoromâne, indiferent de originea și de vechimea substantivelor:

– Muntenia, Oltenia, Dobrogea: *aripe* (HEM, II: 155, 369; WW: 360; WKW: 367), *cioare* (SB: 145; Șez., III: 27), *coade* (Buzău – GN, I: 232), *găine* (HEM,

³ În general, pentru textele publicate în primii ani ai secolului al XX-lea, am avut în vedere faptul că ele au fost culese de la vorbitori în vârstă, reprezentativi pentru secolul anterior.

⁴ Ne referim doar la substantivele în *-ă* pentru care norma românei standard recomandă pluralul în *-i*.

I: 537), *lune* (HEM, II: 85); numeroase exemple se întâlnesc în operele beletristice ale scriitorilor epocii respective: *barbe* (BB: 100), *gredine*, *izbânde*, *nunte*, *patime* (BM: 10), *gure*, *patime*, *ușe* (CGh: 173) ș. a.;

– Moldova, Bucovina, Basarabia: *amărăciune*, art. *amărăciunile* (A: 16), *buruiene* (VPL: 80), *roate* (ÎMM: 6), *gure*, *mustețe*, *rane* (A: 4, 17, 30), *lune*, *talpe*, (VI: 34, 59), *puște*, *viețe* (VPL: 41, 44); în operele scriitorilor moldoveni sunt atestate: *buruiene*, *cane* (CrO: 114, 118), *căciule*, *lume* „lumi” (Beldiman, ap. PC: 113), *mâine* „mâini” (Negruzzi, ap. HEM, II: 200). B. P. Hasdeu însuși, în HEM, folosește, în mod curent, pluralele feminine în *-e*: *boale* (I: 337), *lune*, *săptămâne* (II: 20);

– pentru Transilvania, multe atestări provin din LB: *barbe*, *barde*, *căciule*, *gure*, *limbe*, *nunte* ș. a.; existența lor în vorbire este confirmată de operele scriitorilor ardeleni, dar și de surse din varianta dialectală: *barbe*, *cirede*, *coade*, *inime*, *judocate*, *lade*, *nunte*, *rădăcine*, *rugăminte* (BDȚ: 79, 92, 109, 137, 194, 223, 291, 316, 358, 390), *boale*, *coade*, *nunte* (FCM: 141), *dovede* (BP: 99), *omide*, *strade* (NP: 160), *inime*, *lacrime* (BTr: 15);

– Maramureș: *lune*, *mâne* „mâini” (ȚM: 97, 99), unde apar și formele analogice *nore*, *sore* (CO: 18);

– Crișana: *buruiene*, *pomene* (AT, II: 209);

– Banat: *barbe* (ȚF: 61), *cioare* (CP: 16), *izbânde* (HEM, II: 367).

Spre deosebire de limba literară⁵, la nivelul limbii vorbite, în general, inclusiv în graiuri, pluralul în *-e* se menține încă mult timp, chiar și la substantivele cu teme în *-c-*, *-g-*, *-r-*. Exemplele din această categorie sunt mai numeroase pentru aria nord-vestică (Transilvania, în sensul larg al cuvântului, Maramureș, Banat, dar nu lipsesc nici din celelalte zone: *barce*, *bătuțe* „pipote”, *gâlce*, *năluce*, *vace*; *fuge* „potârnică”, *hălăciuge*, *verige*; *cioare*, *gure*, *sfoare*, *șure* (LB), *biserice* (FCM: 39), *năluce*, *stânce* (BDȚ: 77, 80, 180, 326), *maice* (ȚM: 75); *hore* (AT, II: 38); *crenge* (WB: 275); *duminice* (HEM, I: 348), *munce* (RHR: 61), *potece* (SB: 13, 41), *predice* (BM: 10), *stânce* (HEM, II: 79; BB: 100; RHR: 61), *tece* (SB: 217); *uluce* (DIB: 127, a. 1781, 221, a. 1817), *vace* (Ispirescu, ap. HEM, III: 420); *gure* (HEM, II: 522; CGh: 173), *negure* (BB: 100), *vere* „veri” (Burada, ap. HEM, II, 260); *matce*, *sluge* (A: 54, 90), *furnice*, *maice* (CrO: 128, 253), *opince* (VPL: 35). În cazul unor cuvinte precum *biserică*, *boală*, *duminică*, *viață* ș. a., singurele variante de plural întâlnite în corpusul de material excerptat sunt cele în *-e*.

⁵ Formularea categorică referitoare la înlocuirea lui *-e* cu *-i* (la substantivele feminine în *-ă*), întâlnită în lucrările de istorie a limbii: „Procesul de înlocuire a lui *-e* prin *-i* era practic încheiat pe la 1640, în toate zonele, la substantive ca *limbă*, *pâră*, *poruncă*, *viață*”. „La fel se comportă unele substantive cu radicalul terminat în *c* (*bășică*, *duminică*, *falcă*, *furcă*, *luncă*, *muncă*), în *g* (*rugă*, *verigă*) și în *r* (*gură*, *măsură*, *seară*, *țară*), care încă din secolul al XVI-lea fac pluralul în *-i*” (Gheție et alii 1997: 119; cf. Frâncu 2009: 263) este contrazisă clar de situația reală din limba vorbită, reflectată, adesea, și în opere literar-beletristice.

Pluralul în *-e* este ocurent și la substantivele formate cu sufixul *-eală* (cu variantele fonetice *-ală*, *-ială*)⁶, particularitate considerată în DA și în DLR, sub vocabulele respective, învechită și dialectală. Ea apare consecvent în LB: *bârfele*, *greșele*, *procopsele*, *tocmele* ș. a., dar este atestată și în alte izvoare: *bănuiele* (Creangă, ap. HEM, III: 574), *greșele* (PC: 291; BDȚ: 267), *ostenele* (Negruzzi, ap. PC: 120; Lapedatu, ap. PC: 249), *socotele* (BDȚ: 216).

2.2. Tendința de înlocuire a morfemului *-e* cu *-i* la femininele în *-ă* manifestată ca inovație încă din limba veche (Densusianu, HLR, II: 152; Rosetti, ILR 158; Gheție *et alii* 1997: 119; Dindelegan 2017: 605) începe să acționeze mai intens decât în perioada anterioară⁷.

Pentru Muntenia, care deține indubitabil întâietatea în privința frecvenței pluralului în *-i*⁸, notăm: *lăcrămi*, *păgubi*, *plăși* (BJ: 40), *lighioni* (SB: 152), *mili* (DIB: 148, 150, a. 1786), *odăiți* (DIB: 207, a. 1812), *bucățeli* (CGh: 179), *albinii*, *neputinți*, *stâni* (BM: 10), *steluți* (HEM, III: 183), *vâni* (WKW: 32).

Pentru Transilvania atestările sunt, de asemenea, numeroase: *cini*, *feresti*, *lăuți* „viori”, *pălmi*, *pietri*, *săpi*, *tăini* (LB), *mădulări*, *pietri*, *sfezi* „sfade” (BDȚ: 80, 86, 133), *pălmi*, *pietri* (NP: 160).

În celelalte zone (Moldova, Bucovina, Basarabia, Maramureș, Oaș, Banat) aparițiile sunt, relativ, mai reduse: *movili* (VPL: 80; HEM, II: 496), *pălmi* (CP: 130; CO: 39), *pări* (de foc) (VPL: 13), *pietri* (ȚM: 70), *privinți* (CrO: 60), *suferinți* (A:14), *suliți*, *sumi* „sume de bani” (VI: 32), *vădăni* (Șez., V: 108); *vrăjitori*⁹ „vrăjitoare” (CP: 170), *vâni* (WBUK: 216), *iconi* „icoane” (HEM, III: 530), *lăbi* (WB: 234)¹⁰.

2.3. Concurența dintre cele două forme de plural (*-e*, *-i*) este reflectată în LB, unde, pentru o serie de substantive, sunt notate ambele variante, ordinea acestora părând să reflecte preferința pentru una sau alta dintre ele: *halcă* – *hălci/halce*, *rudă* „prăjină” – *rude/ruzi*, *săptămână* – *săptămâne/săptămâni*, *școală* – *școli/școale*, *șaică* – *șeici/șaițe*, *zgaibă* – *zgaibe/zgăibi* ș.a. (cf. Marin 2011: 352).

⁶ Lucrările de specialitate (Densusianu, HLR, II: 318–319; Form. cuv., 87–91) subliniază frecvența ridicată a sufixului *-eală* în limba română veche, dar nu atestă nicio formă de plural. LB notează foarte rar terminația *-i*: *rânduieți*, *urluieți*, *zăticești*.

⁷ Cercetările asupra limbii vechi relevă, de regulă, doar situațiile de alternanță între vechiul *-e* și mai noul *-i*.

⁸ B. P. Hasdeu (HEM, I: 522) și Gr. Brâncuș (1973: 40) consideră tendința de înlocuire a terminației *-e* la femininele în *-ă* specifică vorbirii populare, pentru care graiurile muntenesti prezintă o preferință deosebită. Anterior, Iorgu Iordan (1956: 281–282) era tentat să atribuie particularitatea graiurilor moldovenești, idee la care a renunțat mai târziu.

⁹ Preferința pentru o formă precum *vrăjitori* „vrăjitoare”, deși aceasta se poate confunda cu pluralul lui *vrăjitor*, dovedește că dintre cele două posibile confuzii – cea de gen sau cea de număr – vorbitorul o alege pe prima și că, deci, marcarea numărului este mai importantă decât cea a genului (cf. Iordan 1956: 281).

¹⁰ Exemplele cu *-i* neînsoțite de alternanțe fonetice citate din aria moldovenească pot reprezenta, eventual, reflexe ale modificării *-e > -i*, specifice graiurilor respective.

3. SECOLUL AL XX-LEA

3.1. Păstrându-se, în continuare, frecvența ridicată a pluralului în *-e* pentru femininele terminate în *-ă* (inclusiv pentru cele cu tema în *-c-*, *-g-*, *-r-*) întâlnit în toate zonele Dacoromaniei, acesta caracterizează, îndeosebi, aria nord-nord-estică (Moldova, Bucovina, Basarabia, Transnistria, în sensul larg al cuvântului, prin care înțelegem tot teritoriul de la est de Nistru, până în ținuturile dintre Bug, Nipru și Doneț (cf. Răileanu 2008: 73): *barbe*, *mustețe* (ALRT: 216; Lăzărescu 1984: 217), *buruiene*, *găure*, *grope*, *putine*, *țâțâne* (Gr. rom.: 64), *curce*, *ierbe*, *matce* „oi cu miel”, *moare* „mori”, *vace* (TD–Ucr: 102), Transilvania: *boale* (ȘM: 215), *lingure*, *vace* (Dolt: 127, 130), *gătele*, *maice* (ȘDrăg: 284), *cerge* (TD–BN: 63), Crișana (incluzând și graiurile din Ungaria): *barbe*, *brânce* „mâini”, *inime*, *limbe*, *talpe* (Urișescu 1984: 302), *aripe*, *beșice*, *brânce*, *nuce*, *scândure* (TD–Ung: LXXVI) și Banatul: *barbe*, *crenge*, *frage*, *jirade* „jirezi (de paie)” (Neagoe 1984: 257). Relativ mai reduse numeric sunt atestările din graiurile sudice: *barbe*, *blane* „scânduri”, *botce* „alveole în fagure în care trăiește matca”, *burte*, *cade*, *canure*, *cămașe*, *oglinde*, *scare* (DGS; TD–Bulg: LXXXIII).

3.2. Pe de altă parte, ia amploare tendința inovatoare de extindere a pluralului în *-i*. Zonele cel mai bine reprezentate în această privință sunt cea muntenească: *albini*, *botniți*, *comuni*, *lucrători*¹¹, *perni*, *roțiți*, *sădili* „sedile”, *secerători*¹¹ (Ionică 1984: 174; DGS; cf. Iordan 1948: 62; Marin 2009), Maramureșul din stânga și din dreapta Tisei: *aluni* „alune”, *pupezi* (Vulpe 1984: 332), *albini*, *bluzi*, *dărăbi* (Gr. rom.: 64–65), Banatul: *buzi*, *frunzi*, *pupăzi* (Neagoe 1984: 257) și mai puțin graiurile crișene din Ungaria: *ăți*, *pălmi* (TD–Ung: LXXVI).

3.3. Drept consecință a acestei tendințe, se înmulțesc exemplele în care marcarea pluralului prin *-i* este însoțită de alternanțe fonetice (vocalice, consonantice sau combinate), menite să marcheze suplimentar, să sublinieze diferența de număr. Fenomenul este foarte frecvent în Muntenia, Oltenia și sudul Basarabiei: *ălbii*, *băsmăli*, *bostăni*, *cătărămi*, *pălmi*, *plăși*, *stănoși* (Ionică 1984: 209; Gr. rom.: 64; DGS; cf. Marin 2009); el se întâlnește însă și în Maramureș: *lăcăți*, *pălmi* (Vulpe 1984: 332), în Banat: *hăiți* „haite”, *lupoici* „lupoaiice”, *sfezi* „sfade” (Neagoe 1984: 257) și, mai rar, în graiurile crișene din Ungaria: *măși* „mese”, *ruzi*, *hăni* „haine”, *zicăli* (TD–Ung: LXXVI).

3.4. Concurența *-e/-i* cunoaște o frecvență mult amplificată față de perioada anterioară și are drept zonă cu frecvența cea mai ridicată graiurile sudice. Afirmația poate fi probată prin materialul oferit de DGS, unde majoritatea substantivelor pasibile de a se înscrie în această categorie prezintă atât plurale în *-e*, cât și în *-i*.

¹¹ Pentru acceptarea acestui tip de plural feminin în ciuda posibilei confuzii cu substantivele masculine corespunzătoare, v. *supra*, nota 9.

Astfel, urmărind, de exemplu, materialul dialectal din DGS¹² de sub B, una dintre literele care, în dicționarele românești, se situează sub medie în privința numărului de intrări, constatăm următoarele:

– dintre cele 439 de lexeme feminine în *-ă* (cuvinte-titlu și variante) pentru care este marcat pluralul, 255 au terminația *-e*, iar 184, terminația *-i*;

– 41 de cuvinte sunt notate cu alternanțe vocalice, 57 cu alternanțe consonantice și 38 cu alternanțe combinate (vocalice și consonantice);

– între formele de plural prezentând alternanțe, o serie apar cu forme surprinzătoare, care atestă diferite posibilități de marcare a pluralului prin modalități explicabile analogic, dar situate în afara mijloacelor obișnuite pentru cuvintele în cauză: *bandă – bănzi* (cf. *ladă – lăzi*), *bantă – bești*, *barbă – berbi*, *bată – beți* (cf. *poiată – poieți*), *barbă – berbe*, *bardă – berde* (cf. *fată – fete*), *broboadă – brobezi* (cf. *corvoadă – corvezi*, *scovardă – scoverzi*) ș.a.

Formele menționate, alături de care pot fi citate zeci de alte exemple mai mult sau mai puțin surprinzătoare, dovedesc, încă o dată, posibilitățile nepuizabile de marcare a categoriei numărului în cadrul clasei de substantive feminine terminate în *-ă*, repetăm, *toate* înscriindu-se între mijloacele deja cunoscute în morfologia românească.

În același timp, repetarea de la o zonă la alta a acelorași cuvinte marcate de modificările privind preferința pentru una sau alta dintre formele de plural (în *-e* sau în *-i*) comparația între frecvența, modalitățile și mijloacele de realizare a variantelor morfologice la nivel dialectal evidențiază multiplele similitudini între unitățile teritoriale ale dialectului dacoromân. Toate aceste constatări stau mărturie că, și în această privință, ca în multe altele, cunoașterea graiurilor sub diverse aspecte, unele mai de suprafață, altele de profunzime, confirmă și subliniază, de fiecare dată, unitatea de necontestat a limbii române în totalitatea ei, în ansamblu și în amănunte, ușoarele deosebiri rezumându-se doar la cantitate și la frecvență.

SURSE

- A = *Aglaia*. Roman anonim din secolul XIX. *Cuvânt-înainte*: Dan Mănuacă. *Prefață*: Ion Varta. Îngrijirea textului, notă asupra ediției, postfață, glosar: Pavel Balmuş, Chişinău, 1996.
- ALRT = *Texte dialectale*, culese de Emil Petrovici. Suplement la *Atlasul lingvistic român II* (ALRT II), Sibiu/Leipzig, 1943.
- AT, I, II = Dr. G. Alexici, *Texte din literatura poporană română*, adunate de... Tomul I. *Poesia tradițională*, Budapesta, Editura autorului, 1899. Tomul II (inedit),

¹² Din păcate, în afară de *Dicționarul dialectului bănăţean* (DIB), din care au apărut doar literele A și B și care este alcătuit pe baza unei alte categorii de material, în dialectologia românească, după informația noastră, nu există lucrări similare pentru celelalte unități dialectale ale dacoromânei.

- publicat cu un studiu introductiv, note și glosar de Ion Mușlea, București, 1966.
- BB = Gh. Bulgăr, *Particularități de limbă și stil în opera lui C. Bolliac*, în *Contribuții*, I, p. 89–111.
- BDȚ = Ion Budai-Deleanu, *Țiganiada*, ediție de J. Byck, București, 1953.
- BJ = Grigore Brâncuș, *Graiul din Muntenia* (descriere pe baza materialului din volumul *Opincaru* de Gr. M. Jipescu), în LR, XXII, 1, p. 37–44.
- BM = Gr. Brâncuș, *Limba poeziilor lui Barbu Paris Mumuleanu*, în *Contribuții*, I, p. 7–22.
- BP = Gh. Bulgăr, *Despre limba și stilul primelor noastre periodice românești*, în *Contribuții*, II, p. 75–113.
- BTr = *Poesii populare din Transilvania*, cu o prefață de I. G. Bibicescu, București, 1893.
- CGh = Șerban Cioculescu, *Limba literară a lui Ion Ghica*, în *Contribuții*, II, p. 167–190.
- CO = I.-A. Candrea, *Graiul din Țara Oașului*, Extras din „Buletinul Societății Filologice”, II, 1907, p. 35–85.
- Contribuții = *Contribuții la istoria limbii române literare în secolul al XIX-lea*, vol. I [1958].
- CP = G. Cătană, *Povești populare din Banat*. Culese din gura poporului. Ediție îngrijită și prefață de Marin Bucur, București, 1956.
- CrO = Ion Creangă, *Opere*. Ediție critică, note și variante, glosar de Iorgu Iordan și Elisabeta Brâncuș. Ediție revăzută și adăugită. *Introducere* de Eugen Simion, București, 2000.
- DIB = *Documente privind istoria orașului București*, redactori Florian Georgescu, Paul I. Cernovodeanu, Ioana Cristache Panait, București [1960].
- DOlt = T. Dinu, *Graiul din Țara Oltului*, în GS, I, 1924, 1, p. 107–139.
- FCM = Teofil Frâncu și Gheorghe Candrea, *Românii din Munții Apuseni (Moți)*, București, 1888.
- GN, I, II = I. A. Candrea, Ov. Densusianu, Th. Sperantia, *Graiul nostru. Texte din toate părțile locuite de români*, [vol.] I, II, București, 1906–1907.
- GS = „Grai și suflet”. Revista Institutului de Filologie și Folclor, publicată de Ovid Densusianu, București, vol., I, 1924 ș.u.
- HEM I–III = B. Petriceicu-Hasdeu, *Etymologicum magnum Romaniae. Dicționarul limbei istorice și populare a românilor*. Ediție îngrijită și studiu introductiv de Grigore Brâncuș, București, I, 1972; II, 1974; III, 1977.
- ÎMM = *Însemnări de pe manuscrise și cărți vechi din Țara Moldovei*. Un corpus editat de I. Caproșu și E. Chiaburu, vol. IV (1829–1859).
- Jb = „Jahresbericht des Instituts für rumänische Sprache (rumänisches Seminar) zu Leipzig”, Herausgegeben... Dr. Gustav Weigand, Leipzig, 1894 ș.u.
- LB = *Lesicon ramanesc – latinesc – unguresc – nemțesc, care de mai mulți autori, în cursul a trideci și mai multor ani s-au lucrat*, seu: *Lexicon valachico-latin-hungarico-germanicum quod a pluribus auctoribus decursu triginta et amplius annorum elaboratum est*, Budae, 1825.
- NP = Virgil Nestorescu, *Un manuscris școlar cu particularități dialectale*, în FD, XXVII, 2009, p. 159–165.

- PC = Vasile Gr. Pop, *Conspect asupra literaturii române și literaturii ei. De la început până astăzi în ordine cronologică*, 1875. Ediție critică, studiu introductiv și note de Paul Lăzărescu, București, 1982.
- RHR = Al. Rosetti, *Limba scrierilor lui Ion Heliade Rădulescu până la 1841*, în *Contribuții*, I, p. 57–66.
- SB = Dumitru Stăncescu, *Basme. Culese din gura poporului*. Cu o prefață de d. Ionescu-Gion, București, 1892.
- ȘDrăg = D. Șandru, *Graiul din Drăguș (Țara Otlului)*, în *Probleme de dialectologie românească*, Ediție îngrijită de Tudora Șandru Mehedinți, București, 2004, p. 247–315.
- Șez. = „Șezătoarea”. Revistă pentru literatură și tradițiuni populare. Director: Artur Gorovei. [Fălticeni], anul I, 1892 ș.u.
- ȘM = D. Șandru, *Enquêtes linguistique du Laboratoire de phonétique expérimentale de la Faculté des Lettres de Bucarest. II. Pays de Motzi*, în „Bulletin linguistique”, II, București, 1934, p. 201–237.
- TD–BN = *Texte dialectale. Bistrița-Năsăud*, de Maria Marin, Marilena Tiugan, București, 1987.
- TD–Bulg. = Victorela Neagoe, Iulia Mărgărit, *Graiuri dacoromâne din nordul Bulgariei. Studiu lingvistic. Texte dialectale și glosar*, Editura Academiei Române, București, 2006.
- TD–Ung. = Maria Marin, Iulia Mărgărit, *Graiuri românești din Ungaria. Studiu lingvistic. Texte dialectale. Glosar*, București, Editura Academiei Române, 2005.
- ȚF = D. Țichindeal, *Filosoficești și politicești prin Fabule moralnice învățături*, Buda, 1814.
- ȚM = Alexandru Țiplea, *Poezii populare din Maramureș*, adunate de..., Extras din „Analele Academiei Române”, seria II – tomul XXVIII; Memoriile Secțiunii Literare, București, 1906.
- VI = Teodor Vârnav, *Istoria vieții mele*, Chișinău, 2007.
- VO = Tudor Vianu, *Observații asupra limbii și stilului lui A. I. Odobescu*, în *Contribuții*, I, p. 113–136.
- VPL = Alexandru Vasiliu, *Învățător în Tătăruși (Suceava), Povești și legende culese de...* București, 1928.
- WB = Gustav Weigand, *Der Banater Dialekt*, în Jb, 3, 1896, p. 198–332.
- WBuk = Gustav Weigand, *Die Dialekte der Bukovina und Bessarabien*, Leipzig, 1904.
- WKW = Gustav Weigand, *Die rumänischen Dialekte der Kleinen Walachei, Serbiens und Bulgariens*, în Jb, 7, 1900, p. 1–92.
- WW = Gustav Weigand, *Dialekte der Grossen Walachei*, în Jb, 8, 1902, p. 234–324.

LUCRĂRI DE REFERINȚĂ

- Avram 1996 = Andrei Avram, *Sistem și normă în morfonologia limbii române*, în „Limba română” (Chișinău) VI, 1996, 3–4 (27–28), p. 14–16, republicat în Andrei Avram, *Contribuții la morfonologia limbii române*, București, Editura Academiei Române, 2013, p. 65–77.
- Brâncuș 1973 = Grigore Brâncuș, *Graiul din Muntenia* (descriere pe baza materialului din volumul *Opincaru* de Gr. M. Jipescu), în „Limba

- română”, XXII, 1, p. 37–44, republicat în Gr. Brâncuș, *Studii de istorie a limbii române*, II, București, Editura Academiei Române, 2008, p. 100–107.
- Brâncuș 2005 = Grigore Brâncuș, *Evoluția unor morfeme în limba română*, în *Actele Colocviului Catedrei de limba română* [a Facultății de Litere a Universității din București], 2005, republicat în Gr. Brâncuș, *Studii de istorie a limbii române*, București, Editura Academiei Române, 2007, p. 14–20.
- Densusianu, HLR, II = Ovid Densusianu, *Histoire de la langue roumaine*, Tome II. Le seizième siècle, Paris, Librairie Ernest Letoux, 1938.
- Form. cuv. = *Formarea cuvintelor în limba română din secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*. Coordonator: Magdalena Popescu-Marin. Colectivul de elaborare: Eugenia Contraș, Cristina Gherman, Finuța Hasan, Rodica Ocheșanu, Magdalena Popescu-Marin, București, Editura Academiei Române, 2007.
- Frâncu 2009 = C. Frâncu, *Gramatica limbii române (1521–1780)*, Iași.
- Gheție et alii 1997 = *Istoria limbii române. Epoca veche (1532–1780)*, de Gheorghe Chivu, Mariana Costinescu, Constantin Frâncu, Ion Gheție, Alexandra Roman Moraru și Mirela Teodorescu. Coordonator: Ion Gheție, București, Editura Academiei Române.
- Gr. rom. = Maria Marin, Iulia Mărgărit, Victorela Neagoe, *Graiuri românești din Ucraina și Republica Moldova*, în FD, XVII, 1998, p. 69–155, republicat în Maria Marin, Iulia Mărgărit, Victorela Neagoe, Vasile Pavel, *Cercetări asupra graiurilor românești de peste hotare*, București, p. 42–121.
- Ionică 1984 = Ion Ionică, *Subdialectul muntean*, în *Tratat*, p. 163–208.
- Iordan 1948 = Iorgu Iordan, *Limba română actuală, o gramatică a greșelilor*, [Ed. a II-a], București.
- Iordan 1956 = Iorgu Iordan, *Limba română contemporană*, București.
- Lăzărescu 1984 = Paul Lăzărescu, *Subdialectul moldovean*, în *Tratat*, p. 208–240.
- Maiden 2014 = M. Maiden, *Morfologie flexionară a pluralului românesc și așa-zisul «neutru» în limba română și în graiurile românești*, în M. Sala, M. Stanciu Istrate, N. Petuhov (eds.), *Lucrările celui de-al cincilea Simpozion internațional de lingvistică*, București, 27–28 septembrie, 2013, București, Univers Enciclopedic Gold, p. 32–45.
- Marin 2009 = Maria Marin, *Importanța formelor de plural în stabilirea filiației unor cuvinte*, în *Lucrările celui de-al XIII-lea Simpozion Internațional de Dialectologie*, Baia Mare, 19–21 septembrie 2008. Volumul I, Cluj-Napoca, p. 219–225.
- Marin 2011 = Maria Marin, *Elemente de dialectologie dialectală în **Lexiconul de la Buda***, în *Studii de dialectologie, istoria limbii și onomastică. Omagiu domnului Teofil Teaha*, p. 349–358.
- Neagoe 1984 = Victorela Neagoe, *Subdialectul bănățean*, în *Tratat*, p. 240–284.
- Pană-Dindelegan 2017 = Gabriela Pană Dindelegan, *Variație de gen și de clasă flexionară în româna veche*, în *Lucrările celui de-al șaselea Simpozion Internațional de Lingvistică*, București, 29–30 mai 2015. Editori:

- Maria Stanciu Istrate, Daniela Răuțu, Univers Enciclopedic Gold, București, 2017, p. 600–613.
- Pușcariu 1994 = Sextil Pușcariu, *Limba română*. Vol. II. *Rostirea*. Ediție îngrijită de Magdalena Vulpe. *Studiu introductiv* de Andrei Avram, [București].
- Rosetti, ILR = Al. Rosetti, *Istoria limbii române*, București, 1986.
- Tratat* = *Tratat de dialectologie românească* [Coordonator Valeriu Rusu], Craiova, Editura Scrisul Românesc, 1984.
- Urișescu 1984 = Dorin Urișescu, *Subdialectul crișean*, în *Tratat*, p. 284–320.
- Vulpe 1984 = Magdalena Vulpe, *Subdialectul maramureșean*, în *Tratat*, p. 320–354.

SIGLE

- DA = Academia Română, *Dicționarul limbii române*, București, 1913–1948.
- DGS = *Dicționarul graiurilor dacoromâne sudice*, de Ion Ionică, Maria Marin, Anca Marinescu, Iulia Mărgărit, Teofil Teaha. Coordonator: Maria Marin, București, Editura Academiei Române, vol. I (literele A–C), 2009; vol. II (literele D–O), 2010; vol. III (literele P–Z), 2011.
- DLR = Academia Română, *Dicționarul limbii române* (DLR). Serie nouă, București, 1965–2010.

THE FEMININE PLURAL IN *-ei* AT DIALECTAL LEVEL

ABSTRACT

The present article discusses an issue that is specific to Romanian language morphology – means of marking the plural for feminine nouns ending in *-ă* in Dacoromanian subdialects (the XIXth – XXth centuries).

In spite of the richness of existing possibilities (endings, vowel and consonant phonetic alternances), the Romanian subdialects highlight, in this domain as well, an evident unity.

Institutul de Lingvistică
al Academiei Române
„Iorgu Iordan – Alexandru Rosetti”